

ségeket és csak a trianoni béke szabadította fel őket. Ez rendezte a nemzeti-ségek jogát. Középeurópa térképén az új országok határai a nemzetiségek elhelyezkedése szerint készültek. Magyarország feldarabolásáról természetesen szó sincs sehol.

Látnivaló, hogy csúnya, kegyetlen, rosszakaratú dolgok ezek a furcsaságok, melyek bántók és sértők reánk nézve. E füzet megjelenése éppen össze-esik a Magyar Paedagogiai Társaság azon törekvésével, hogy ezen furcsaságok kiküszöbölésére megszervezte kebelében a külföldi tankönyvügyi bizottságot.

Tas József.

Bessenyei Lajos -dr.: *A tanulók túlterhelése.* Debrecen, 1928. (43 l.)

A természettudományok és reális irányú ismeretek hatalmas fellendülése a legújabb korban tudvalevőleg nehéz helyzet elé állította az addig homogén, lényegében humanisztikus jellegű középiskolát. Az új művelődési anyag értéke és fontossága előtt szemet húnyni semmiképen sem lehetett; a régi studiumok fenntartása viszont a nevelés eszményének szempontjából látszott elengedhetetlennek. A nehézség megoldása kompromisszumot eredményezett, s a megszülető didaktikai utraquismus egyik súlyos következménye a tanulók mindjobban növekvő szellemi megterhelése lett. A műveltség anyagának és színvonalának folytonos gyarapodása lassankint állandó problémává teszi az iskolai túlterhelést; tantervi változtatások, sőt új iskolafajok kialakítása sem enyhítik lényegesen a bajt. Igen természetes tehát, ha e kérdés gyakorlati jelentőségénél fogva újból és újból a pedagógiai megvitatás középpontjába kerül, s legutoljára nálunk maga a közoktatásügyi kormányzat látta szükségesnek azt, hogy szülők és pedagógusok egyaránt hozzájárulhassanak e fontos problémához.

A debreceni ref. gimnázium szülői értekezletén Bessenyei Lajos tartott az átlagosan jóval felülemelkedő színvonalú, irodalmi tájékozottsággal megírt előadást a tanulók túlterheléséről; felolvasása a megnyilvánult érdeklődés folytán külön füzet alakjában is megjelent. Bessenyei felfogásának vezérgondolata, melyre eszméi, adatai és példái koncentrikusan visszautalnak, az, hogy „középiskoláink nevelési rendszere egyoldalú, mert jóformán minden súlyt a szellemi nevelésre fordít és aránytalanul keveset törődik a testi neveléssel. Ebből az eljárásból következik egyfelől az ifjúság testének elsatnyulása és másfelől a szellemi túlterhelés, aggodalmatkelő ténye...” (34. l.) Megállapításának igazolására szakemberek, pedagógusok és orvosok véleményét idézi (köztük a legfontosabb hazai előzményeket). Követendő példának az angol középiskolát tartja, mely a multban is, ma is a testi nevelés megbecsülésével a helyes középutat követi nevelési rendszerében. Rámutat arra, hogy az 1924. évi középiskolai reform egyáltalán nem enyhítette a bajt, s kiemeli az Országos Közegészségi Egyesület memorandumát (1928), mely az ifjúság naponkénti testgyakorlása mellett foglal állást. Bessenyei javaslatai: 1. Az elvégzendő anyagot csökkenteni kell; 2. a tananyag csökkentésével párhuzamosan le kell szállítani az elméleti heti órák számát; 3. mindennap legyen minden osztályban egy-egy torna- vagy játékorá; 4. a délutáni órára járástól mentesíteni kell az ifjúságot; 5. hetenkint egy-két kötelező játékdélután; 6. a túl-

szűfolttságot az 1924. évi törvény értelmében fokozatosan, de energikusan meg kell szüntetni; 7. a gyakorlati tanárképzést minél magasabb színvonalra kell emelni.

Bessenyei tehát az iskolai túlterhelés csökkentését és ellensúlyozását elsősorban a testi nevelés intenzívebb kifejlesztésétől várja. Habár álláspontja a baj egyetlen ellenszerének nem is tekinthető, mindazáltal olyan szempontokra mutat rá a kérdés elbírálásában, mely nemzeti és pedagógiai tekintetben egyaránt hangsúlyozott figyelmet követel. Teljesen igaz, hogy a középiskola elvégzendő anyagát revideálni és csökkenteni kell, hiszen különben a tudományok folytonos gyarapodásával középiskolai tanításunk a teljes csőd felé haladna. Sohsem szabad elfelejteni (pedig ebbe a hibába éppen a kiváló szak-
tanárok esnek nem egyszer), hogy a középiskola nem *tudományokat* tanít, hanem *ismereteket* — nevelő és művelő céllal — a tudományok köréből.

Csak röviden említjük még meg a túlterhelésnek egy-két, szintén nem lekicsinylendő okát: egyrészt a tanulóknak a szülői ház részéről való, nem egyszer túlzott elfoglaltságát (zene, nyelvek stb.), másrészt különösen az oda nem való elemek beözönléséből származó hátrányokat a középiskolában. A „túlterheltek“ legnagyobb százaléka mégis csak ezekből kerül ki, mert ami az arra termettnek szellemi erejéhez mért edző és fejlesztő munka, az az erre alkalmatlanoknak csupán lelketölő s kimerítő teher és nyűg. Ennek a kérdésnek megoldása a középiskola nevelő és oktató munkájának eredményessége szempontjából szintén elsőrendű feladat. *Hajdu János.*

Kiss József: Nők a tanítói pályán. A szerző kiadása. Dunántúl Egyetemi Nyomdája Pécsen. 1929. Térképvázlattal és több grafikonnal.

A magyar tanítószág és a tanítóképzés, elsősorban természetesen a tanítónőképzés, hálás lehet a szerzőnek ezért a sikerült összefoglalásért. Igen nagy gondtal és alapos rendszerességgel tárgyalja a tanítónőképzés kialakulását napjainkig, valamint jelenlegi állapotát. Kellő figyelmet fordít a nőnevelés előzményeire, megemlékszik az első zárdai és városi leányiskolákról, Luther-ról, Comeniusról, Fénelonról stb., hogy így mindenütt az illető kor szellemével világíthassa meg a nőnevelés lehetőségeit. Az I. Ratiótól kezdve tárgyalása szélesebb mederbe lép, megismertet a reformkorszak törekvéseivel, míg nem elérkezik Eötvös József bárónak a tanítóképzést megalapozó törvényéig.

Statisztikai adataiban élesen szembeötlik a tanítóképzés állandóan erősödő irányzata s benne a tanítónőképzés jelentőségének emelkedése. Részletesen boncolgatja a tanítónőképző-intézetek növendékeinek „népmozgalmát“, különféle szempontok szerint való megoszlását stb.

A könyvnek utolsó két fejezetét a szerző a végzett tanítónőkről való mondanivalóira szánta. Megfelelő kritikával 1881-től 1928-ig seregszemlét tart a tanítónők felett és a hazai helyzetet a nagyobb külföldi államokéval állítja párhuzamba. Befejező soraiban igazságot kereső, tapintatos kézzel a tanítónői pályáról, az alkalmaztatás lehetőségeiről, a tanítónőnek az iskolában és az életben jutó szerepéről, egyéniségéről stb. szól.

Ezt a szak szükséges felvilágosítást nyújtó könyvet minden leendő és minden öntudatos tanítónőnek el kell olvasnia, hogy való helyzetét szélesebb látóhatárban tekintve is megismerhesse. *Kéz Andor.*